

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA CARRER TALLERS 45-75 I CARRER
VALLDONZELLA 1-7 DE BARCELONA (CIUTAT
VELLA)

Codi MHCB: 055/08

Data intervenció: del 14 al 22 d'abril del 2008.

ALBERT VELASCO ARTIGUES
MAIG 2008

INDEX

Fitxa tècnica.....	3
Situació del jaciment.....	4
Context històric.....	5
Motivacions i objectius de la intervenció.....	8
Metodologia.....	9
Descripció de les troballes.....	10
Conclusions.....	12
Bibliografia.....	13
Inventari estratigràfic.....	14
Arxiu fotogràfic.....	16
Planta.....	20

FITXA TECNICA

NOM DEL JACIMENT	Tallers 45-75 i Valldonzella 1-7
UBICACIÓ	Districte Ciutat Vella
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control arqueològic
DATES D'INTERVENCIÓ	14 al 22 d'abril del 2008
PROMOTOR	FECSA-ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Albert Velasco Artigues

1.SITUACIÓ DEL JACIMENT.

Amb motiu de les obres de reforç de la xarxa elèctrica previstes per la companyia FECSA-ENDESA, portades a terme per l' empresa subcontractada ESPELSA Al carrer Pelai (Districte Ciutat Vella), el Servei d' Arqueologia del Museu d' Història de la Ciutat de l' Ajuntament de Barcelona va decidir realitzar un seguiment arqueològic preventiu degut a la importància d' aquest sector en època medieval. Aquest control arqueològic va ser encarregat a l' empresa ATICS S.L., sota la direcció tècnica de l' arqueòleg Albert Velasco Artigues amb el propòsit de descobrir i documentar les possibles restes conservades.

Els treballs arqueològics es van dur a terme entre els dies 14 i 22 d'abril del 2008 amb l' obertura d' una rasa de 153 metres al carrer Tallers 45-75 i Valldonzella 1-7.

2. CONTEXT HISTÒRIC

El lloc on s'ha desenvolupat la intervenció arqueològica se situa, al barri del Raval, la trama actual del qual no quedà fixada de manera definitiva fins a principis del segle XIX, com a conseqüència d'haver estat sempre allunyat tant del centre institucional i administratiu —situat al voltant de l'ajuntament i de l'actual edifici de la Generalitat—, com del centre comercial i de negocis, proper al port. En època romana aquesta àrea quedava situada fora del recinte emmurallat però la fundació de l'església de Sant Pau del Camp l'any 914 comportà el sorgiment d'un nou barri o raval extramurs. Aquest fenomen no ha de ser considerat com un fet puntual, sinó com una transformació general que afectà tota la ciutat medieval de Barcelona, ja que des del segle IX i, sobretot, dels segles X al II, anaren sortint petits nuclis poblacionals, fora de muralles, al voltant de centres d'ordre econòmic i religiós. El desenvolupament de ravals situats a l'exterior d'aquests murs propicià que la muralla romana (segle IV) quedés obsoleta a partir del segle II. Amb la determinació d'incorporar aquestes poblacions a la ciutat, més o menys properes a l'antiga *Barrino*, s'establí un pla urbanístic per a crear un nou perímetre de la muralla, la qual fou definitivament superada el segle XIX.

El Raval era en aquest moment un barri fabril i de residències populars, organitzat al voltant de tres grans eixos: el carrer Tallers, el carrer Hospital i el carrer Sant Pau; tots tres de tradició medieval, orientats des de mitjan segle XIV a les portes de la muralla medieval de Barcelona.

Això no obstant, durant els segles X, XVI i XVI, el barri es presenta amb una fesomia en la que predominen les terres d'horta, petits horts amb pous a prop que acostumaven a ser propietat d'algun noble o institució religiosa i que s'arrendaven a camperols modestos. No serà fins al segle XVIII que, a conseqüència de l'augment demogràfic i el creixement econòmic, es comenci a definir el seu traçat urbà actual, que s'acabarà concretant a finals d'aquesta centúria.

Ja s'ha indicat el fet que la intervenció es realitzava, principalment, per l'integrés de documentar la possible localització de la muralla medieval de la ciutat, i el traçat d'uns dels seus bastions defensius.

Efectivament, com a conseqüència del mencionat augment de població, lent però constant, vinculat a moments d'expansió econòmica que es produeix entre els segles IX-I, s'urbanitzà una part del territori que ocupava fora del recinte de les muralles romanes. Per tal de protegir aquests nous nuclis de població anomenats *Vilanova*, originats al voltant de centres d'ordre econòmic o religiós, es va començar a construir una nova línia defensiva a mitjans del segle XIV essent el primer tram el construït a la Rambla. No obstant, el permanent creixement de població va plantejar la necessitat d'una tercera línia de muralla que aniria des de la Plaça Catalunya fins a les Reials Drassanes, passant pel carrer de Pelai, Ronda de Sant Antoni i Sant Pau.

Centrant la nostra atenció en aquesta muralla medieval —amb totes les seves modificacions i baluards— se'n documenten alguns trams en algunes intervencions arqueològiques realitzades a la ciutat, properes a la zona tractada en aquesta intervenció, com són les efectuades a l'abril de 1994 (VACARIA, 1994), motivades per les obres de remodelació del tram del ferrocarril metropolità de Barcelona. Aquesta intervenció es va realitzar a la Plaça Universitat, enllaçant amb la Ronda Universitat i Ronda Sant Antoni, amb una prolongació als carrers de Pelai i dels Tallers. Aquests treballs van documentar un dels segments del sector nord-est de la muralla de la ciutat, d'època tardomedieval, i les restes d'un dels baluards de la tercera línia de muralla, el *baluard dels Tallers*, que es va construir el 1697, i enderrocat al segle XVIII amb la resta de la muralla.

Al any 2000 altra intervenció al carrer Pelai va posar al descobert un tram de la muralla datada a finals del segle XIV i inicis del XV, construïda durant l'època de Pere III el Cerimoniós. A més de la muralla, també es va documentar una estructura de planta circular, i que fou interpretada com la sisena torre de la fortificació entre el Portal de l'Àngel i el portal de Tallers (FÀBREGAS, 2000).

També al carrer Pelai, al febrer de 2002 (ARTIGUES, CABALLERO, 2002), es va posar al descobert un altre tram de la mateixa muralla, a més d'una altra torre circular, que es podria relacionar, segons els directors de la intervenció, amb una de les torres que guardaven l'entrada a la ciutat per la porta de Canaletes. Igualment aparegué el talús de la muralla.

En una intervenció realitzada una mica més lluny de la zona que ens ocupa, a la Plaça de Catalunya amb carrer Fontanella, duta a terme entre els mesos de gener i març de 2002 (SUAU, 2002), es van documentar dos trams de murs d'època medieval, com a part de les restes de fonamentació de dues torres associades al llenç de muralla aixecada a mitjans del segle XIV. Es va documentar també en aquesta intervenció les restes d'un tram de mur identificat com un dels baluards defensius bastit un cop acabada la Guerra dels Segadors (1652), davant del portal de l'Àngel (estructura de característiques similars al *baluard dels Tallers*). Així mateix amb les restes d'un altre element d'aparell constructiu similar a l'identificat com a baluard, però la ubicació no està reflectida a la documentació històrica.

Finalment, al mes d'abril del mateix any es realitza una actuació a la Ronda de Sant Pau. Aquesta possibilità la localització d'uns 16 mts de muralla del segle XIV i d'una torre adossada al seu talús. La seva excavació en extensió permeté documentar l'estructura intacta fins al nivell del sòl de circulació de mitjan segle XIX (SALES, 2002).

Sense relació amb aquesta muralla, i també al 2002, és va produí una intervenció als veïns carrers del Lleó, Lluna i Tigre, amb l'aparició i documentació d'un mur de cronologia moderna (CALPENA, RAMOS, 2002).

3.MOTIVACIONS I OBJECTIUS DE LA INTERVENCIÓ

Tal com s'ha esmentat anteriorment, l' indret on es va dur a terme l'actuació és una zona de gran interès arqueològic i d'alt valor històric. Per aquest motiu, el Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de l'Ajuntament de Barcelona va decidir efectuar una intervenció arqueològica preventiva. L'interès d' aquesta zona ve donat per dos motius:

- Es troba dins una de les zones pertanyents a l'ager de la ciutat romana.

- Forma part de l'àrea d'ampliació de la ciutat medieval. A prop de la rasa, es troba el tancament de muralla que correspondria aproximadament al traçat de l'actual carrer de Pelai.

- Al carrer dels Tallers hi havia establiments de terrissaires.

Els objectius va ser recuperar les possibles restes arqueològiques que van poder aparèixer durant la realització de la rasa de 153 metres per part l' empresa FECSA ENDESA. El treball dels operaris de FECSA van instal·lar una línia de baixa tensió soterrada per tal de donar llum al número 75 del carrer Tallers. Així doncs, la rasa s'obrirà fins al carrer Valldonzella per tal de trobar la connexió elèctrica.

4.METODOLOGIA.

El mètode de registre de les dades que facilita l'excavació s'inspira en el proposat per E. C. Harris i per A. Carandini (Harris 1975, 1977, 1979; Carandini, 1977, 1981). per al registre objectiu dels elements i estrats que s'exhumen, es realitza una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d'unitats estratigràfiques (u.e) que individualitza els uns dels altres. Cada u.e es registra en una fitxa en què s'indica: la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques respecte a les altres unitats estratigràfiques amb les que es relaciona.

El material gràfic es compost per plantes i seccions que representen la successió estratigràfica i faciliten la comprensió diacrònica dels diferents estrats i finalment el material fotogràfic per a la constància visual dels treballs realitzats.

Per tal d'obrir part dels dos carrers per on havia de passar la rasa, els operaris de CAYMA han utilitzat en primer lloc la mixta per picar les rajoles del carrer i la preparació d'elles (formigó). Posteriorment, amb la pala de la mixta de 60 cms d'amplada, s'ha recollit la runa. Una vegada la rasa s'ha lliberat de runa, s'ha extret el sediment amb la pala de la mixta.

5. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES.

El dia 14 d'abril del 2008, van començar les tasques de reforç de la xarxa elèctrica a partir de la canalització en rasa i la instal·lació soterrada de cables de baixa tensió als carrers esmentats a la fitxa tècnica.

Es portà a terme una canalització en rasa per la instal·lació subterrània de la nova xarxa. Aquesta instal·lació s'ha realitzat a partir de l'obertura d'una rasa de 153 metres de llarg, realitzada en dos trams (A-A', B-B'). El tram A-A' correspon a la rasa del carrer Tallers 45-75. Mentre que el tram B-B' correspon al carrer Valldonzella 1-7. La rasa, paral·lela a la línia de façana, té una amplada de 0,80 m a 0'60m. i una profunditat que oscil·la entre els 0'70 m i 0'80m.

Tram A-A': Aquest tram que l'hem anomenat 100 es va realitzar entre els dies 14 i 18 d'abril del 2008, per tal d'observar els diferents serveis, visualitzar tots els cables elèctrics que es van anar trobant i condicionar-la per la instal·lació del cables de baixa tensió. Té una longitud de 100 metres, una amplada entre 0,80., i una profunditat de 0,70 m. La rasa va paral·lela a la línia de façana del números 45-75; a una distància d'ella 1'60 m.

La seqüència estratigràfica és la següent: un primer nivell de rajoles (u.e 101) amb unes dimensions de 60x40x10 cm que formaven part del carrer Tallers, un segon nivell de preparació de formigó (u.e 102) de 30 centímetres de potència i un tercer nivell de 60 cms de potència format per argila marró on es va localitzar blocs de pedra de l'antic carrer (u.e 103) 0,60 m. però sense cap presència de material arqueològic

Tram B-B': El tram 200 es va realitzar entre els dies 21 i 22 d'abril del 2008. Té una longitud de 53 metres, una amplada de 0,80 m i una profunditat de 0,70 m. La rasa, respecte a la línia de façana del carrer Valldonzella 1-7, està a una distància d' 1,50 m al nº 1 i a partir del nº3 a 80 cms.

La seqüència estratigràfica és la següent: un primer nivell de rajoles (u.e 201) amb unes dimensions de 60x40x10 cm que formaven part de la vorera del carrer Vallonzella, un segon nivell de preparació de formigó (u.e 202) amb una potència de 0,35 m i un tercer nivell format per sauló (u.e 203) amb una potència de 0'35 m.

Una vegada es van finalitzar les tasques d' extracció del sauló d'aquest tram, la intervenció arqueològica es van donar per acabada amb resultat negatiu.

6. CONCLUSIONS

Les conclusions que es poden extreure de la intervenció arqueològica realitzada en el carrer Tallers 45-75 i Valldonzella 1-7 degut a la canalització de la xarxa elèctrica de baixa tensió han estat molt escasses. Els treballs d'instal·lació d'una nova xarxa elèctrica van ser encarregades a FECSA-ENDESA i realitzades per l' empresa ESPELSA. El control i seguiment arqueològic va ser realitzada per un arqueòleg de l' empresa ATICS S.L.

Tot i trobar-nos en una zona amb gran potencial arqueològic, el cert és que al llarg dels 155 metres de la rasa no s'han trobat evidències arqueològiques ni pel que fa a estructures ni a material ceràmic. Això es deu a què la rasa va anar resseguint antigues rases. Això ho corrobora el fet de trobar tants serveis de gas, aigua i elèctricitat.

Així doncs, la rasa per la canalització de la nova xarxa elèctrica per millorar el servei elèctric de la finca nº 45 del carrer Taller (districte Ciutat Vella) no ha permès documentar cap vestigi arqueològic.

7. BIBLIOGRAFIA

- ARTIGUES CONESA, Pere Lluís; CABALLERO CRUELLS, Miquel (2002): *Memòria del seguiment arqueològic de la construcció d'un ascensor dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya davant al C/ Pelai número 62 (Barcelona, Barcelonès)*, Arxiu del "Servei d'Arqueologia Urbana de la Ciutat de Barcelona", Barcelona, Memòria inèdita.
- BACARIA, Albert (1994): *Informe-Memòria del seguiment arqueològic de la Plaça Universitat de Barcelona*. Arxiu del "Servei d'Arqueologia Urbana de la Ciutat de Barcelona", Barcelona, Informe inèdit.
- CALPENA MARCOS, DARIA Y RAMOS RUIZ, JORDI (2002): *Memòria del seguiment arqueològic dels carrers Lleó, Lluna i Tigre (Ciutat Vella, Barcelona) per la instal·lació del sistema de recollida pneumàtica de residus (Codi: 152/02)*. Arxiu del "Servei d'Arqueologia Urbana de la Ciutat de Barcelona", Barcelona. Memòria inèdita.
- CARANDINI, A. (1997): *Historias en la Tierra. Manual de excavación arqueológica*. Ed. Crítica, Barcelona.
- FÀBREGAS I ESPADALER, Marta (2000): *Memòria de l'excavació arqueològica d'urgència al carrer Pelai (Barcelona)*, Arxiu del "Servei d'Arqueologia Urbana de la Ciutat de Barcelona", Barcelona, Memòria inèdita.
- HARRIS, E. C. (1990): *Principios de estratigrafía arqueológica*, Ed. Crítica, Barcelona.
- SALES CARBONELL, J. (2002): "Primers resultats de l'excavació d'un tram de muralla baix medieval de Barcelona localitzat a la Ronda de Sant Pau", a *II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna de Catalunya*. Sant Cugat del Vallès.
- SUAU, Laura (2002): *Memòria de la intervenció a la Plaça de Catalunya: C/ Fontanella (Barcelona)*. Arxiu del "Servei d'Arqueologia Urbana de la Ciutat de Barcelona", Barcelona, Informe inèdit.
- TRÓCOLI, Isabel G. I SOSPEDRA, Rafel (Eds.) (1992): *Harris Matrix. Sistemes de registre en Arqueologia (2 vols.)*, Pagès Editors, Lleida.

8. INVENTARI ESTRATIGRÀFIC

Rasa 100

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE :101
Sector: Tallers 45-75 Rasa 100		Fase:	Cronologia: s. XX.	
DEFINICIÓ :	Nivell d'us.			
DESCRIPCIÓ :	Paviment del carrer Lepant			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	101	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	102, 103	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	
Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE :102
Sector: Tallers 45-75 Rasa 100		Fase:	Cronologia: s. XX.	
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de preparació del paviment de formigó. Té una potència de 0,30m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	102	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	103	Es cobert per	101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	
Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE :103
Sector: Tallers 45-75 Rasa 100		Fase:	Cronologia: s. XX.	
DEFINICIÓ :	Nivell de sorres			
DESCRIPCIÓ :	Nivell format per àrgila amb una potència de 0,30m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	103	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	102 i 101
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

Rasa 200

Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE :201	
Sector: Valldonzella 1-7 Rasa 200	Fase:	Cronologia: s. XX.		
DEFINICIÓ :	Nivell d'ús			
DESCRIPCIÓ :	Paviment de la vorera del carrer Valldonzella 1-7.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	201	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	202,203 i 204	Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	
Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE :202	
Sector: Valldonzella 1-7 Rasa 200	Fase:	Cronologia: s. XX.		
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació.			
DESCRIPCIÓ :	Nivell de preparació del paviment de formigó. Té una potència de 0,35m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	202	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a	203 i 204	Es cobert per	201
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	
Fitxa d'Unitat Estratigràfica			UE :203	
Sector: Valldonzella 1-7 Rasa 200	Fase:	Cronologia: s. XX.		
DEFINICIÓ :	Nivell de sorres			
DESCRIPCIÓ :	Nivell format per sauló amb una potència de 0,35m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a	203	Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per	201 i 202
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a	204	Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

9.ARXIU FOTOGRÀFIC

Vista del carrer Tallers

Tram de la rasa 100

Tram de la rasa 100

Tram de la rasa 100

Tram de la rasa 100

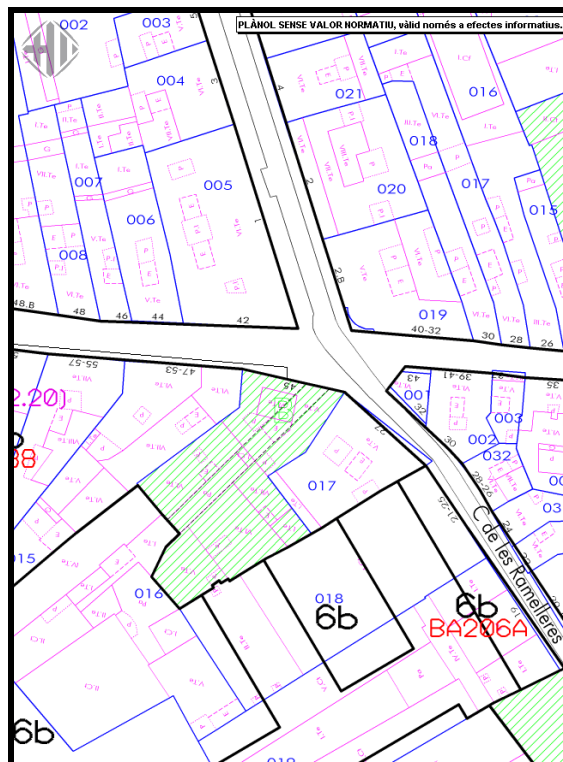
Tram de la rasa 200

Tram de la rasa 200

10.PLANTA

_____ Rasa